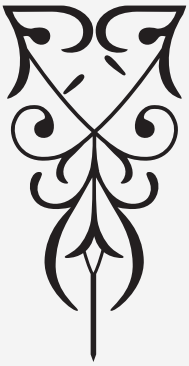

מלאכת גוזז

סימן שמ, א-ב

תוכן מלאכת גוזז

פתיחה למלאכת גוזז 363

א. כללי **364**

ב. אישה שחל ליל טבילתה בערב שבת **365**

ג. גזיזה ותלישה מבע"ח חיים או מתים **366**
תלישה או גזיזה מבעל חיים בעודו חי • תלישה או גזיזה מבעל חיים מת

ד. כשבעל החיים מבושל וראוי לאכילה **367**

ה. חיתוך חלקי עור מגופו **368**

ו. חלקי עור או ציפורן שפירשו **368**

ז. לקלוע או לחלוק השיער **370**

ח. שימוש במסרק **371**

ט. שימוש במראה חדה העשויה מתכת **372**

פתיחה למלאכת גוזז

מקור המלאכה במשכן

מלאכת גוזז נעשתה במשכן עבור גזיזת הצמר לצורך מלאכת המשכן[1].
ויש אומרים שהיו גוזזים את עורות התחשים לצורך עיבוד העורות[2].

מהות המלאכה

עקירה ותלישה של דברים הגדלים על גוף בעלי החיים ממקום גידולם.

1 רש"י (עג. ד"ה הגוזז צמר).
2 שו"ת הריב"ש (סי' שצד).

גזיזת שערות וציפורניים

א. כללי

זה השולחן

שו"ע שמ, א אסור ליטול שערו או צפרניו, בין ביד בין בכלי, בין לעצמו בין לאחרים, וחייב על שתי שערות (ביה"ל ד"ה אפלו – המלקט שערות בידו חייב).

סביב לשולחנך

הנוטל ציפורניו או שערו

במשנה (שבת צד:) מבואר: הנוטל ציפורניו זו בזו, או בשיניו, וכן שערו, וכן שפמו, וכן זקנו ... רבי אליעזר מחייב וחכמים אוסרין משום שבות. ובגמרא (שם) אמר ר"א: מחלוקת ביד אבל בכלי חייב. ואמר רבי אלעזר מחלוקת לעצמו אבל לחבירו דברי הכל פטור. ע"כ. והלכה כחכמים, ולכן הגוזז שערו או ציפורניו בכלי, אפילו שערה אחת או ציפורן אחת, עובר על איסור דאורייתא, אלא שלעניין חטאת חייב רק על ב' שערות (מ"ב שמ סק"ג). ובציפורן חייב אפילו על אחת בלבד (שם). אבל אם גוזז בכלי חייב, אפילו אם גוזז לחבירו (ב"ח סע' א).

המלקט שערות בידו

אע"פ שהנוטל ציפורניו ביד פטור, המלקט שערות חייב, אף שהוא מלקט בידו, דדרך ללקט אף בחול ביד (ביה"ל ד"ה אפלו בשם הכלבו סי' לא).

איזו גזיזה נחשבת למלאכה הצריכה לגופה

תוספות (ד"ה אבל) כתבו שמשנה זו אתיא רק כדעת ר' יהודה שמחייב על מלאכה שאצל"ג, ואילו לר"ש פטור אפילו אם גזז על ידי כלי. והקשו האחרונים על הרא"ש (פ"י סי' ג) וטוש"ע שמצד אחד פסקו כר"ש שמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, ואילו כאן כתבו דברי המשנה. ומג"א (סק"א) תירץ דמיירי בשצריך לשערן, אך הביאור הלכה (ד"ה וחיב) הביא דבריו והקשה עליהם, והוסיף שגם דוחק לומר כן. וגר"א כתב שסתם כאן השו"ע כר' יהודה המחייב על מלאכה שאצל"ג. אבל ביה"ל (שם) דחה כל זאת, ויישב ע"פ הריב"ש (סי' שצד) והר"ן (חי' צד: ד"ה מחלוקת) שמלאכת גוזז לכו"ע חשיבא צריכא לגופה, שגזיזה במשכן היתה לצורך העור ולא לצורך השערות. ורק אם אין כוונתו לצורך העור, כגון שהוא תולש הצמר מהבהמה קודם השחיטה או הנוצות מן העור או שאישה תולשת ציפורניה לצורך טבילת מצוה, רק בזה אמרינן שהיא מלאכה שאצל"ג. והוכיח הביה"ל שכן גם דעת רבנו חננאל (צו.), רי"ף (לו.) וסמ"ג (לאוין סה הגוזז), שכן גם הם פסקו כר"ש ומאידך הביאו דברי המשנה להלכה. וכאמור היא גם דעת הרא"ש וטור. וכן הגר"ע יוסף (שו"ת יביע אומר ח"ד סי' לד סוף ס"ק יח) הביא דברי הביה"ל הנ"ל ונראה שמסכים עימו.

זר זהב סביב

דבר שדרך העולם לחתכו בידו, אפשר שאיסור חיתוכו הוא מדאורייתא, אף שחותך בידו. ולכן אפשר שהחותך ציצים המדולדלים שעל שפתיו חייב, ואפילו פרשו רובם אסור.

כ"כ ביאור הלכה (שמ, ב ד"ה יבלת). בדומה לזה כתב הגר"ע יוסף (שו"ת יביע אומר ח"ד או"ח לד אות יח) והוכיח מהשו"ע (שכו, ט) שהתיר לרחוץ פניו ידיו ורגליו בדברים שאינם משירים שיער המעורבים עם דברים המשירים, ובלבד שלא יהיה הרוב מדבר המשיר, דאי לאו הכי הוה פס"ר ואסור משום גוזז. ולכאורה מאי טעמא חייב משום גוזז הרי זה גוזז בידו ופטור, אלא כיון שדרכו בכך חייב. והביא מהרב פרנק שפסק בדומה לזה שהמגלח בסם בשבת חייב מהתורה ולא נחשב כגוזז ביד.

ב. אישה שחל ליל טבילתה בערב שבת

זר זהב סביב

מ"ב (סק"ג) – אישה ששכחה ליטול הציפורניים מע"ש ואירע טבילתה בליל שבת, מסיק המג"א שתאמר לגויה ליטול לה ביד, דהוי שבות דשבות במקום מצוה, ואם א"א ביד מותר על ידה אפילו בכלי. ואם אין גויה, נראה שיש לסמוך בשעת הדחק על הניקור שתנקר תחת הציפורן, ובלבד שתעיין היטב שלא יהיה בו שום טינוף (ביה"ל ד"ה וחיב – בציפורני הרגליים עדיף לכתחילה לנקר מלומר לגויה).

ביו"ד סימן קצח נחלקו בזה ט"ז (ס"ק כא) והש"ך (בנקודות הכסף על הט"ז שם): לדעת ט"ז כיוון שמעיקר הדין אין חיוב ליטול ציפורניה, אין לומר לגויה ליטול לה, ועוד שמסייע הוא. הש"ך (נקה"כ שם) חלק על היתר זה, וכתב שצריכה לומר לגויה, כיוון שלתוספות הוי מלאכה שאצל"ג (ואף לריב"ש הסובר שכל גזיזה הוי צריכה לגופה, כאן שגוזזת לשם טבילת המצווה ולא לשם יפוי העור מודה שלדעת ר"ש פטור) והוי שבות דשבות במקום מצווה, ועוד שמסייע שאין בו ממש הוא. וכן כתב המג"א (סק"א). והמ"ב (סק"ג) כתב שלכתחילה תאמר לגויה ליטול ציפורניה, אך אם אין גויה תנקר הציפורניים בעצמה.

אמנם לדעת הגר"ש ואזנר (שיעורי שבט הלוי סי' קצח סע' כ) אם אין גויה תדחה הטבילה למוצ"ש, וכן תחזור ותטבול אם לא גזזה, כל שעוד לא לנה כבר עם בעלה. ורק במקום צורך על ידי הוראת חכם סומכים על הט"ז ומתירים לטבול בשבת עצמה על ידי ניקור. אבל הגר"ע יוסף (טהרת הבית, ח"ג, דיני חציצה אות כב) חולק ע"ז וכתב שאם אין שם גויה, תנקר ציפורניה ותטבול, ולא תדחה הטבילה למוצ"ש, שמצות הטבילה בזמנה עדיפה, וכמובא בביה"ל.

וכל זה לענין ציפורני הידיים, אך לגבי ציפורני הרגליים כתב בביאור הלכה (ד"ה וחיב) שעדיף לכתחילה לנקר בעצמה מאשר לומר לגויה.

גזיזה ותלישה מבעלי חיים

ג. גזיזה ותלישה מבע"ח חיים או מתים

זר זהב סביב

תלישה או גזיזה מבעל חיים בעודו חי

הגוזז צמר או שיער בין מן הבהמה בין מן החיה חייב, בין כשגוזז מן החי בין כשגוזז מן המת, אפילו מן השלח שלהן [-העור שהופשט מהן]. אבל התולש מן החי פטור, כיון שאין דרך לתלוש ממנו בחיים, משום שמכאיב לו. וכל זה בבהמה וחיה, אבל בעופות הדרך להסיר הנוצות על ידי תלישה כמו בבהמה על ידי גזיזה, לפיכך התולש כנף בין בחייה ובין לאחר מיתתה חייב.

הטווה צמר מן החי פטור בין על הטויה ובין על הגזיזה, שאין דרך טויה וגזיזה בכך (שעה"צ סקי"ב – לרמב"ם אפילו בכלי פטור, ולרא"ש דווקא ביד, דאין דרך לתלוש ביד).

במשנה בכורות (כד: - כה.) איתא: רבי יוסי בן המשולם אומר: השוחט את הבכור, עושה מקום בקופיץ מיכן ומיכן ותולש את השער, ובלבד שלא יזיזנו ממקומו. וכן תולש את השער לראות מקום מום.

ובגמרא שם מובא: בעו מיניה מרב הונא: כנגדו ביו"ט מהו – טעמא דרבי יוסי בן המשולם משום דקסבר תולש לאו היינו גוזז וביום טוב אסור דהוה ליה עוקר דבר מגידולו, או דלמא בעלמא סבר רבי יוסי בן המשולם תולש היינו גוזז והיינו טעמא דשרי דהוה ליה דבר שאין מתכוין, וביו"ט דבר שאין מתכוין מותר ... אלא לעולם סבר רב דבר שאין מתכוין אסור, ותולש לאו היינו גוזז, וביום טוב היינו טעמא דשרי דהוה ליה עוקר דבר מגידולו כלאחר יד. ותולש לאו היינו גוזז והתניא: התולש את הכנף, והקוטמו, והמורטו, חייב שלש חטאות ואמר ר"ל תולש חייב משום גוזז ... שאני כנף דהיינו אורחיה. ע"כ.

למסקנת הגמרא רואים שבחיתוך מבע"ח יש להבדיל בין מצב שהדרך היא לחתוך כך מבע"ח (כגון גזיזה בכלי), לבין מצב שאין הדרך לחתוך כך כגון תלישה מבע"ח בעודו חי, מלבד כנף העוף כיון שהדרך בעוף לתלוש הנוצות בעודו בחיים, ולכן דבר זה יהיה אסור מדרבנן בלבד[3], משום עוקר דבר מגידולו (אכמ"ל פרטי הדינים השייכים להזזת השיער השייכת בשחיטת הבכור). וכן כתב הרמב"ם (פ"ט ה"ז): הגוזז צמר או שער בין מן הבהמה בין מן החיה בין מן החי בין מן המת אפילו מן השלח שלהן חייב ... התולש כנף מן העוף הרי זה תולדת גוזז. הטווה את הצמר מן החי פטור שאין דרך גזיזה בכך ואין דרך נפוץ בכך ואין דרך טויה בכך. ע"כ. וכן כתב המ"ב (סק"ה).

3 עיין באגלי טל (סק"ה) שכתב ששונה מלאכת גוזז בזה ממלאכת תולש, שבמשכן תלישה הייתה בעקירת פשתן שהוצרך לשש ולכן אורחיה ביד ג"כ, אבל גבי גוזז לאו היינו אורחיה, ע"ש.

זר זהב סביב

תלישה או גזיזה מבעל חיים מת

יש אומרים שהתולש ביד מבעל חיים מת, חייב, כי דרך לתלוש ממנו כמו שדרך לגזוז. ולכן מי שלובש בגד שיש בו שערות של בע"ח יזהר שלא יתלוש מהן. ובספר חסידים אוסר אפילו להוציא הכינים מן העורות מחשש שמא יתלוש; ויש אומרים שתלישה מבעל חיים מת אסורה מדרבנן בלבד, ולפי זה מותר להוציא כינים מן העורות, כיון שאף אם יתלוש שיער בהוצאת הכינה נחשב הדבר רק לפס"ר דלא ניחא ליה באיסור דרבנן.

כתב הט"ז (שלו סק"י) ע"פ הירושלמי (פ"ז שהתולש מן המתה חייב, מכיוון דאורחיה בהכי. ולכן צריך ליזהר במלבוש שנעשה מעור בהמה שלא יתלוש שער ממנה. והביאו המ"ב (סק"ה), והוסיף ע"פ המג"א (שטז סקכ"א) שלא יוציא אדם כינים מהעורות. אבל היד אהרון (סי' שלו בהגה"ט, הובא בבאר היטב סק"ג) חלק על הט"ז, וטען שמהבבלי בבכורות מוכח שחולק על הירושלמי, והוכיח גם מדברי הרמב"ם. ובביאור הלכה (ד"ה וחיב) דחה הראיה מהרמב"ם, ועוד שהרבה ראשונים הביאו דברי הירושלמי להלכה. ואגלי טל הבין ברמב"ם כמו היד אהרון, אולם צידד למעשה לדעת הט"ז. ובשו"ת יביע אומר (ח"ה סי' ל) האריך מאוד בהנ"ל והוכיח שהיא מחלוקת הראשונים, וכתב להקל כהיד אהרון, ולכן התיר אפילו לכתחילה ליקח הכינים מהעורות, שבזה יש להוסיף עוד שהוא פס"ר דלא ניחא ליה באיסור דרבנן.

ד. כשבעל החיים מבושל וראוי לאכילה

זר זהב סביב

בשמירת שבת כהלכתה (פ"ג, הלכה לד, והערה צד) כתב שאיסור תלישת נוצות הוא אפילו בעוף מבושל, אך על כל פנים תוקף האיסור מדרבנן. ודעת שו"ת אגרות משה (או"ח סי' עד בורר אות ט) להקל בזה, כיון שאחר הבישול הוו כמרוטים ועומדים ועוד שאין ראויים לשום דבר והוא משליכן. וכן בשו"ת אור לציון (ח"ב פל"א הלכה יג) ובחזון עובדיה (ח"ד עמ' רא-רג) כתבו להתיר.

גזיזת ותלישת עור

ה. חיתוך חלקי עור מגופו

זה השולחן

שו"ע שמ, ב אסור לחתוך יבלת מגופו (מ"ב סק"ו – אפילו אם היא יבשה. ואם היא לחה וככלי, חייב), בין ביד בין בכלי, בין לו בין לאחר.

סביב לשולחנך

דברי השו"ע הם ע"פ הגמרא בערובין (קג.), אלא שמדברי הרמב"ם (פ"ט ה"ח) משמע שהחותך יבלת פטור אפילו אם מדובר ביבלת לחה ובכלי, והרב המגיד (שם) תמה על זה, שמדברי הגמרא משמע שחייב. וכן כתב המ"ב (סק"ו) שהחותך יבלת לחה בכלי חייב.

ט"ז (שלו סק"י) כתב שאיסור זה הוא מחמת שאדם הוא כגדולי קרקע, ומטעם עוקר דבר ממקום גידולו. והביאו הביאור הלכה (ד"ה יבלת) והעיר שמדברי רש"י (ערובין שם ד"ה אם בכלי) ורמב"ם (שם) משמע שאיסורו מחמת גוזז. והטעם שאין בזה משום עוקר דבר ממקום גידולו הוא שבבכורות (כה.) מסקינן שדבר שדרכו לחתכו ביד הוי משום גוזז.

ו. חלקי עור או ציפורן שפירשו

זה השולחן

שו"ע שכח, לא צפורן שפרשה, וציצין שהן כמין רצועות דקות שפרשו מעור האצבע סביב הצפורן: אם פרשו רובן כלפי מעלה ומצערות אותו, להסירן ביד מותר, בכלי פטור אבל אסור. לא פרשו רובן, ביד פטור אבל אסור, בכלי חייב חטאת. ופירש רש"י כלפי מעלה כלפי ראשי אצבעותיו, ורבינו תם פירש דהיינו כלפי הגוף, וצריך לחוש לשני הפירושים (שמירת שבת כהלכתה פי"ד הלכה ס – והיינו בציצין. אבל בציפורן יש להקל כל שפירשה רובה אפילו לא פירשה כלפי מעלה).

סביב לשולחנך

בגמרא (שבת צד:) מבואר: תניא, ר"ש בן אלעזר אומר: ציפורן שפירש רובה, וציצין שפרשו רובן, ביד מותר בכלי חייב חטאת. מי איכא מידי דבכלי חייב חטאת וביד מותר לכתחילה. הכי קאמר: פירשו רובן ביד מותר בכלי פטור אבל אסור, לא פירשו רובן ביד פטור אבל אסור בכלי חייב חטאת. אמר רב יהודה: הלכה כרבי שמעון בן אלעזר. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: והוא שפרשו כלפי מעלה

ומצערות אותו. ע"כ. רש"י פירש כלפי מעלה - כלפי ראשי אצבעותיו, ורבינו תם פירש דהיינו כלפי הגוף, והביאם הטור וכתב שצריך לחוש לשני הפירושים. וכן כתב השו"ע (שכח, לא). אבל כתב השמירת שבת כהלכתה (פי"ד הערה קסב) בשם האחרונים שזה נאמר רק לעניין ציצין, ואילו בציפורן שפירשה מספיק רק שפירשה רובה על מנת להסירה כולה, גם את החלק של הציפורן שטרם נותק.

בטעם ההיתר כתב רש"י דכיוון שפרשו רובן קרובין לינתק וכתלושין דמיא, הלכך במקום צערא לא גזרו רבנן היכא שמסירם על ידי ידו. אבל צריך ליזהר שלא יוציא דם (מ"ב סקצ"ו בשם הפמ"ג) [ועיין בביה"ל שכח, כח ד"ה כדי שהביא מהפמ"ג שההיתר להפיס מורסא המובא בשו"ע שם הוא כדין ציפורן שפירשה רובה, והוא פקפק ע"ז].

גדר "פרשו רובן" הנאמר ביחס לציצין, כתב הפמ"ג (מש"ז סקכ"ג) שאפשר דהיינו כל שדרך בנ"א לקלוף שם, אם נקלף הרוב ממנו, כתלוש דמי. והובא במ"ב (סקצ"ה).

זר זהב סביב

הסרת חלקי עור שפירשו ממקומות נוספים בגופו

אם פירשו ציצין של עור ממקומות נוספים בגופו, אסור לקלפם. וציצין של עור שנמצאים במקום שהדרך לקלפן ביד כמו בכלי, כגון ציצין שעל שפתיו, אפילו אם תלשן בידו, חייב חטאת. ולפי זה אפילו פירשו רובן אסור לחתכן.

כן כתב ביאור הלכה (שמ, ב ד"ה יבלת) ושכן משמע בלשון הרמב"ם: ציצין של "עור" שפירשו[4].

4 משמע מדבריו שישנו היתר עקרוני להסיר ציצין של עור שפירשו רובן וכלפי מעלה, אלא אם מדובר בציצין שעל שפתיו שאז אין להקל אפילו אם פירשו רובן, כיון שהדרך לתולשם ביד. וצ"ע מדוע סתמו בעניין זה אחרוני זמננו.

טיפול בשיער הראש בשבת

שג, כו-כז

ז. לקלוע או לחלוק השיער

זה השולחן

שו"ע שג, כו אסור לקלוע האשה שערה בשבת, ולא להתיר קליעתה, אבל יכולה לחלוק שערה. הגה: ויש אוסרים לחלוק שערה, דהיינו לעשות השייטי"ל. וכן נהגו לאסור לעשות על ידי כלי, אבל באצבע בעלמא נהגו להקל.

סביב לשולחנך

קליעת השיער

במשנה (שבת צד:) נאמר: הגודלת וכן הכוחלת וכן הפוקסת רבי אליעזר מחייב וחכמים אוסרין משום שבות. ע"כ. "גודלת" הנזכר במשנה דהיינו קליעת השער.

לדעת חכמים (שם) איסור קליעת השיער מדרבנן בלבד דדמי לבונה (כמובא בגמרא שם ריש צה.) כדדרשינן על הפסוק ויבן ה' אלהים את הצלע מלמד שקילעה הקדוש ברוך הוא לחוה והביאה אל האדם ושכן בכרכי הים קורין לקלעיתא בניתא, וכן התרת הקליעה אסורה מדרבנן, דדמי לסותר (תוספות נז. ד"ה במה, רא"ש פ"ו סי' א, טור), דסברא הוא שכשם שיש איסור בעשיית קליעה כך יש איסור בסתירתה [אמנם האליה רבה (סע' מב) ציין לראב"ן (סי' שנד) שפסק כר' אליעזר שאיסור קליעת השיער הוא מהתורה, והעיר בזה הביה"ל (שג, כה ד"ה משום צובע), אך אין הלכה כן].

לחלוק השיער

בגמרא (שבת ס.) איתא:

ולא במחט שאינה נקובה: למאי חזיא ... אלא תרגמא רב אדא נרשאה קמיה דרב יוסף: הואיל ואשה חולקת בה שערה בשבת. למאי חזיא אמר רבא טס של זהב יש לה על ראשה, בחול חולקת בה שערה, בשבת מניחתה כנגד פדחתה.

מפשט הגמרא רואים שאישה חולקת שערה בשבת, וכן כתבו תוספות (ס. ד"ה למאי), רא"ש (פ"ו סי' ז), ר"ן (כז. ד"ה למאי) והטור, וס"ל שאינו פס"ר להורדת שיער. ולא כרש"י (ס. ד"ה ובשבת למאי) שפירש למאי חזיא "שבשבת אינה חולקת שערה", ודחו דבריו, דדברי הגמרא למאי חזיא היינו לומר דנהי שרגילה לחלוק בו שערה מ"מ הרי הוי משאוי, וע"ז אמרה הגמרא שטס של מתכת הוא ושהוא תכשיט.

להלכה, השו"ע התיר לחלוק השיער אפילו בכלי. אמנם הרמ"א החמיר כרש"י, אבל כתב שהמנהג להתיר באצבע.

זר זהב סביב

קליעת שער תלוש

אסור לקלוע שערות לצמה אף אם מדובר בפאה נכרית, ואף אסור לעשות זאת בשיער של בובה.

איסור קליעת שערות בפאה נוכרית ובשיער תלוש נזכר במ"ב סי' שדמ בסופו במלאכות (ו), שיש בזה חשש איסור דאורייתא, וכן כתב השמירת שבת כהלכתה (פ"ד הלכה נח).

סלסול שערות או פאות

אין לסלסל את השערות בשום אופן, וגם אין להשתמש לצורך זה בגלילים המיוחדים לכך. ויש שלימדו זכות על המקילים בזה.

עיין בשמירת שבת כהלכתה (פי"ד הערה קנג) שציין לקצות השולחן (בדה"ש סוס"ק כא) שלימד זכות על המקילים לסלסל פאותיהם בשבת, כיון שעומדות הפאות בסלסולם מע"ש ואינו אלא כמוסיף עליהם וכעין מה שהתירו להוסיף על אוהל עראי.

ח. שימוש במסרק

זה השולחן

שו"ע שג, כז

אסור לסרוק במסרק בשבת, ואפילו אותו שעושים משער חזיר, שאי אפשר שלא יעקרו שערות (מ"ב סקפ"ו – ואסור אפילו במסרק רך שאינו פסיק רישא שיתלוש שערות, אם לא באופן שאין מכוין להשיר הנימין). **אבל מותר לחוף ולפספס ביד** (ביה"ל ד"ה לחף – וכן מותר להשתמש במסרק לצורך זה, אם אינו פס"ר שיתלוש שערות, כגון שהשיער סרוק יפה ואינו מעביר אלא על הראש להדביק השערות זו לזו וכדומה).

סביב לשולחנך

איסור סירוק במסרק מובא בדברי הב"י שם, וראייתו העיקרית היא שבנזיר (מב.) תנן: נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק. ומבואר שם שאפילו לר' שמעון שסובר שדבר שאינו מתכוון מותר, כאן יש לאסור, משום דכל הסורק - להשיר נימין המדולדלים מתכוון. וכן כתב הרא"ש (ביצה פ"ב סי' כד) שאסור לסרוק הסוס במגרדת של ברזל שמשירה שיער, כיון שיש פס"ר לתלישת שיער, וכן משמע מרבנו ירוחם (נתיב ד חלק א כט ע"ג) שמתיר לסרק הסוס רק אם אין פס"ר לתלישת שיער. וכן ציין הב"י לשו"ת הריב"ש (סי' שצד) שהביא ראיות רבות לאסור שימוש במסרק שוודאי משיר שיער. וכן כתב השו"ע לאסור שימוש במסרק.

וציין המ"ב (סקפ"ו) שאפילו במסרק רך שאינו פסיק רישא שיתלוש שערות ג"כ אסור אם לא באופן שאין מכוון להשיר הנימין, דכל הסורק להשיר נימין המדולדלין מתכוין.

האם סירוק אסור מהתורה או מדרבנן ודין סירוק על ידי נכרית לצורך טבילה

מלשון הריב"ש (שם) מוכח שסובר שיש איסור תורה בסירוק השיער. אבל יש מהפוסקים שסוברים שאיסור סירוק אינו אלא מדרבנן, וביאר סברה זאת האגלי טל (גוזז ס"ק טו) מטעם שהשערות המדולדלות נחשבות כציפורן שפירשה רובה, שאיסור גזיזתה אינו אלא מדרבנן. והסכים עימו החלקת יואב (מובא בשו"ת חבלים בנעימים סי' יב, דף י ע"ב). וסיוע לזה מדברי שו"ת חתם סופר (יו"ד סי' קמ) שכתב שבנימים המדולדלים אין איסור השחתה מהתורה, כי מושחתים ועומדים הם. וכדברי החת"ס כתב בהדיא הרדב"ז (בפירושו לרמב"ם הלכות נזירות פ"ה הי"ד) בדעת הרמב"ם שכתב שהסורק אינו לוקה.

והגרע"י (חזו"ע ח"ה בהערה שבעמ' יא-יד) כתב לסמוך עליהם למעשה, ולכן מי ששכחה לחפוף שערה מע"ש יכולה לסרוק בשבת על ידי נכרית. וכן כתב להלכה גם המהרש"ם (שג, כז. וכן שם סק"א).

זר זהב סביב

יישור שיער שאינו כרוך בסריקה

מותר לסדר וליישר את שיער הראש בכלי המיועד לכך, כל עוד אינו מסרק השיער. ונהגו שיהיה הכלי מיוחד לשבת כדי שלא יהיה מחזי כעובדין דחול.

עיין מ"ב שג (סקפ"ז).

ט. שימוש במראה חדה העשויה מתכת

זה השולחן

שו"ע שב, יג

אין מסתכלין בשבת במראה של מתכת שהיא חריפה כאיזמל, דחיישינן שמא ישיר בה נימין המדולדלין; ואפילו אם היא קבוע בכותל. אבל מותר להסתכל במראה שאין בה חשש זה, אפילו אינה קבועה (מ"ב ס"ק סג – וה"ה במראה של מתכת שאינה עשויה חריפה).

סביב לשולחנך

בברייתא (שבת קמט.) נחלקו ת"ק ור"מ: לת"ק אין רואין במראה בשבת ואילו ר"מ מתיר במראה הקבועה בכותל. והעמידה הגמרא מחלוקתם במראה של מתכת ומפני שאדם עשוי להשיר בה נימין המדולדלין, כלומר במראה של מתכת חדה. ופסקו הראשונים (רי"ף סג:, רא"ש סי' ב, רמב"ם פכ"ב הי"ד, הרב המגיד שם, ר"ן סג: ד"ה הלכך) כתנא קמא ופירשו שלתנא קמא מראה של מתכת אפילו קבועה בכותל אסורה ושאינה של מתכת מותרת אפילו אינה קבועה. וכן כתב בשו"ע.

—

זר זהב סביב

הסתכלות בכלי חד מבריק

יש אומרים שאסור להסתכל בסכין או מספריים מבריקים שדמותו משתקפת בהם וכדומה, כשכוונתו לבדוק פניו אם אין בהם איזה דבר מכוער. ויש שמצדדים להקל בזה.

דעת שו"ת אור לציון (ח"ב פכ"ד אות י) להחמיר בזה, ואילו הגרש"ז (שולחן שלמה סקכ"ה) הסתפק להתיר כי אין הסתכלות זו גורמת לאדם להסיר נימין המדולדלים וכן אין הדרך להוריד השערות על ידי סכין בימינו. וכן משמע מדברי ערוך השולחן (סעי' כד) שכתב "מראה של מתכת חריפה כאיזמל אין מצוי במדינתינו ולא ידענו מה זה", ומשמע שאינו מכליל בגזירה דברים נוספים.

